

SALVADOR DALÍ

APRENENT DE PINTOR

TEATRE - MUSEU DALÍ
FIGUERES

«Les belles formes, ce sont des plans droits avec des rondeurs. Les belles formes sont celles qui ont de la fermeté et de la plénitude, et où les détails ne compromettent pas l'aspect des grandes masses.»¹

1. «Les formes belles són plans rectes amb rodoneses. Les formes belles són les que tenen fermesa i plenitud ahora, aquelles en què els detalls no comprometen l'aspecte de les grans masses.»

Jean-Auguste-Dominique Ingres, *Pensées*, Editions de la Sirène, París, 1922, p. 76.

INTERPRETACIÓ DE FIGURA DE PERFIL

Al gener del 1922, el mateix any en què Dalí ingressa a la Real Academia de Bellas Artes de San Fernando de Madrid, se celebra a les Galeries Dalmau de Barcelona,² amb un ressò notable en la premsa, l'exposició col·lectiva de l'Associació Catalana d'Estudiants, on, per primera vegada, el jove pintor exposa vuit obres, una de les quals, *Mercat*,³ rep el premi del rector de la Universitat.

No és, però, fins al 14 de novembre del 1925, amb només vint-i-un anys, quan hi exposa de manera individual unes obres —pintures i dibuixos— que recullen dos aspectes que s'aniran alternant i complementant al llarg de la seva trajectòria, com a resultat d'una actitud d'anàlisi atrevida i crítica amb tota mena de convencionalismes: el retorn a l'ordre, la tradició i la recerca del més avantguardista. I no és fins noranta-dos anys després de la seva presentació a les Dalmau que els visitants podran admirar i contemplar novament un dels olis que es van exhibir en la mostra i, ahora, el més desconegut de tots, FIGURA DE PERFIL⁴, en aquest cas al Teatre-Museu Dalí de Figueres.

La premsa de l'època comenta a bastament l'exposició d'aquest *aprenent de pintor*⁵ i coincideix a destacar la presència simultània en Salvador Dalí de plantejaments avantguardistes amb una remarcable incidència cubista i un estil que remet a la tradició, concretament a Ingres, del qual sabem que Dalí tenia molt present tant l'obra pictòrica com l'escripta, especialment el llibre *Pensées*. De fet, tres citacions que el pintor inclou en el catàleg són extreptes d'aquest volum en què Ingres reflexiona sobre la pintura, expressant alguns dels conceptes que Dalí tenia en aquells

2. El seu organitzador, el marxant Josep Dalmau, introductor dels moviments d'avantguarda a Catalunya i promotor dels artistes catalans més interessants del moment, era, tal com afirma Dalí anys més tard en la seva autobiografia *La vida secreta de Salvador Dalí*, «el patriarca barceloní de l'avantguardisme i semblava tot just sortit d'una pintura d'El Greco».

3. *Mercat*, c. 1921, localització desconeguda, núm. cat. 359.

4. *Figura de perfil*, 1925, Fundació Gala-Salvador Dalí, Figueres, núm. cat. 147.

5. Tal com el qualifica el seu pare, Salvador Dalí Cusí, en l'àlbum on recull retalls de premsa i escriu comentaris sobre les exposicions del seu fill i el seu camí cap a la consagració com a artista.

6. Salvador Dalí, André Parinaud, *Confessions inconfessables*. A: *Obra completa*, vol. II, *Textos autobiogràfics*, Destino, Fundació Gala-Salvador Dalí, Barcelona, Figueres, 2003, p. 344-345.

moments sobre aquesta disciplina artística. Veiem, doncs, que les resonàncies de les obres que promou la revista *Valori Plastici*, i de les quals Dalí és un gran admirador, són patents en tota l'exposició.

El mateix Dalí es refereix posteriorment a aquest període primerenc d'experimentació constant que es fa palès en la mostra de les Dalmau: «Jo pintava els paisatges de Cadaqués, el meu pare, la meva germana, tot estava subjecte al meu frenesí. M'interessava per la pintura de Chirico, a través de les revistes. Col·laborava en la *Gasetta de les Arts* de Barcelona i a *L'Amic de les Arts*; i tenia un llibre que no abandonava la meva capçalera: els *Pensaments* d'Ingres. Vaig decidir extraure unes frases significatives per al text del catàleg de la meva primera exposició individual. [...] Aquesta exaltació de les belleses de l'ofici i de la tradició casaven exactament amb les meves idees. Aquesta és l'única base sobre la qual un pot erigir-se com a geni. [...] Els crítics, tot i que sempre van amb retard i ignoren la veritat, aquest cop van mostrar el seu entusiasme».⁶

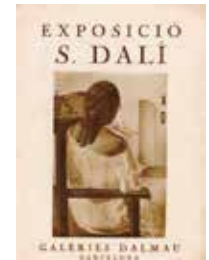

Paisatge de Cadaqués, c. 1921

Noia asseguda, 1925

En aquesta primera exposició individual, Dalí hi presenta disset olis i cinc dibuixos. Sis de les pintures exposades són retrats de la seva germana Anna Maria, pràcticament sempre d'esquena a l'espectador: *Noia asseguda*, *Figura d'esquenes*, *Noia a la finestra*, *FIGURA DE PERFIL*, *Retrat de la meva germana* i un sisè oli per al qual utilitza el mateix títol. També hi presenta altres retrats —com el *Retrat del meu pare*, el *Retrat de la Ramoneta Montsalvatge* i el *Retrat de Maria Carbona*, dues amistats femenines de la família Dalí—, acompanyats d'altres obres que tenen el paisatge com a tema central, concretament *Paisatge de Cadaqués* i *Paisatge de l'Empordà amb figures*, així com de les obres *Figura en una taula* i *Venus i un mariner (Homenatge a Salvat-Papasseit)*. D'estil cubista exposa *Pierrot tocant la guitarra (Pintura cubista)*, *Sifó i ampolla de rhum (Pintura cubista)* i una *Natura morta* (no identificada). Tanca el catàleg de la mostra un *Bodegó* que tampoc no hem pogut identificar.⁷

Catàleg de l'exposició a les Galeries Dalmau, 1925

7. Les obres esmentades es poden consultar en línia al catàleg raonat de pintures de Salvador Dalí: <http://www.salvador-dali.org/catalog_raonat/index.php>.

8. Anna Maria Dalí,
Mariona Seguranyes,
Salvador Dalí vist
per la seva germana,
Viena, Barcelona,
2012, p. 162 i 167.

FIGURA DE PERFIL és adquirida per 500 pessetes pel farmacèutic i amic de la família Joaquim Cusí i Furtunet i mai més no torna a ser exhibida, fins que la casa Bonhams de Londres la subhasta el 2 de març del 2017, moment en què la compra la Fundació Gala-Salvador Dalí. Fins ara, només es tenia constància de l'obra a partir d'una reproducció en blanc i negre publicada a la revista *Atlántico* el 1929.

Retrat de la meua germana, 1925

La figura central de l'obra és la germana del pintor, Anna Maria, la seva model principal fins a l'aparició de Gala l'any 1929. Anna Maria reflecteix per escrit les estones de compenetració plena amb el seu germà: «Els retrats que em fa el meu germà en aquesta època són innumbrables. Molts d'ells són estudis dels rulls caient damunt del muscle posat al descobert. Pinta pacientment, infatigablement, i a mi no em cansa gens posar perquè mai m'he avorrit estant quieta i silenciosa». I continua: «durant les hores que li servia de model jo no em cansava d'observar aquest paisatge que sempre més ha format part de mi mateixa. Sempre mentre em pintava, era a prop d'alguna finestra [...]».⁸

Les paraules d'Anna Maria es fan imatge en aquesta peça, on apareix representada amb un realisme pausat i corpori al centre de l'escena, al voltant de la qual gira la composició plàstica de l'obra. La simplicitat de les línies i el tractament dels espais buits de l'habitació creen una atmosfera tranquil·la. La posició de tres quarts de perfil de la noia i la direccionalitat de la seva mirada generen un moviment suau i dirigeixen tota l'atenció de l'espectador cap al quadrant superior esquerre de la peça, on hi ha el paisatge de Cadaqués, visible des de la finestra. Un paisatge clarament identificat com es Sortell, un paratge situat a l'entorn de la casa dels Pichot, família d'artistes propera als Dalí, amb el característic pont que comunica amb l'illa adjacent, i que Dalí podia contemplar des de la finestra del seu estudi a la casa paterna des Llaner. Una finestra que deixa aflorar un paisatge encalmat, configurat mitjançant els dictàmens geomètrics de la mesura, a partir del domini d'una observació detallada i metafísica.

Figura en una taula, 1925

Aquest espai clar i infinit de mar i roques que s'obre a través de la finestra està executat amb una llum clara i difusa que il·lumina suaument la figura de la noia, deixant en la penombra l'esquena i els rulls que

Venus i un mariner (Homenatge a Salvat-Papasseit), 1925

cauen minuciosament sobre l'espatlla descoberta. Sembla un dia d'hivern en què el temps s'ha diluït en la serenitat del paisatge i en la calma que traspuia la figura, il·luminada amb delicadesa en el rostre, el coll, l'espatlla, el braç i les mans, les cames i la falda. Al mateix temps, la composició, on l'espai buit adquireix un paper determinant, s'equilibra elegantment amb la llum grisa i pàl·lida que entra verticalment per la dreta i genera una atmosfera silenciosa que envolta la figura. L'estil de la pintura metafísica italiana està plenament representat per la solidesa dels elements, la seva separació en l'espai, el diàleg secret que s'estableix entre ells, el joc i la convergència de les perspectives, la geometrització de les formes i la llum creada per les tonalitats càlides que ens recorden Giorgio Morandi.

Retrat de Maria Carbona, 1925

Noia a la finestra, 1925

Com en molts altres retrats de la germana de la mateixa època, la figura apareix representada lleugerament d'esquena i mostrant el rostre de perfil. Asseguda, amb les cames encreuades i les mans sobre la falda, es reclina en una cadira de reminiscències cubistes. Aquesta vegada la llum no és frontal, sinó que emana del fons de l'obra, de la finestra i de la part superior del llenç.

La suavitat dels colors s'intensifica en la zona destacada a base de pinzellades cobrents que marquen la textura del paisatge mitjançant blaus cel, blancs i ocres; en el marc de la finestra amb colors crus, blancs i verds blavosos; i en la figura i el vestit amb tonalitats de carnacions i rosades. En contrast, en les zones que romanen en la penombra de l'habitació predominen els colors foscos, grisos i marrons aplicats amb una capa pictòrica fina i diluïda, gairebé transparent en la zona de les natges.

Retrat del meu pare, 1925

FIGURA DE PERFIL és un retrat, una representació que va més enllà de l'estrictament real, que destil·la la saviesa dels mestres i el desig més vehement d'experimentació. Evidencia un distanciament de l'entusiasta paleta colorista de l'impressionisme per acostar-se a les posicions del cubisme i de la revista *Valori Plastici*, tot emmarcat en un paisatge d'allò essencial, d'allò etern, que esdevindrà icònic, el de Cadaqués. Un retrat que prediu Salvador Dalí, com el prediuen també els altres quatre olis, tots propietat de la Fundació Gala-Salvador Dalí, que l'acompanyen i el complementen i que exemplifiquen, ben clarament en aquesta mostra, l'època d'aprenentatge de Salvador Dalí.

Pierrot tocant la guitarra (Pintura cubista), 1925

SALVADOR DALÍ

APRENENT DE PINTOR

TEATRE - MUSEU DALÍ
FIGUERES

NOVEMBRE 2017 - DESEMBRE 2018

#AnnaMariaDali

FUNDACIÓ
GALA-SALVADOR DALÍ

IMATGE DE PORTADA

Salvador Dalí, *Figura de perfil*, 1925

EXPOSICIÓ

COMISSARIAT: Montse Aguer, directora dels Museus Dalí

COORDINACIÓ I ASSESSORAMENT: Cuca R. Costa (Centre d'Estudis Dalinians)

DISSENY: Pep Canaleta — GRAFISME: Alex Gifreu

CONSERVACIÓ PREVENTIVA: Irene Civil, Josep M. Guillamet i Elisenda Aragonès

REGISTRE: Rosa Aguer — COMUNICACIÓ: Imma Parada — WEB I XARXES SOCIALS: Cinzia Azzini

CATÀLEG

EDICIÓ: Fundació Gala-Salvador Dalí — COORDINACIÓ: Nuri Aldeguer (Servei Educatiu)

TEXT: Montse Aguer, amb la col·laboració d'Irene Civil

DOCUMENTACIÓ: Centre d'Estudis Dalinians — DISSENY: Alex Gifreu

REVISIÓ TEXT I TRADUCCIONS: Link Traduccions i Serveis

© Salvador Dalí, Fundació Gala-Salvador Dalí, Figueres, VEGAP, 2017